

HET BEHEER VAN DE HAAGSE WESTDUINEN

Albert Salman

Het afgelopen voorjaar is in Den Haag een symposium gehouden met als thema 'Westduinpark: duin of park'. Tijdens dit symposium zijn een groot aantal goede aanzetten gegeven voor een op te stellen beheersplan. Er klonk een duidelijke stem voor meer natuur, natuurbeleving en -educatie en tegen woningbouw: het beleid van de gemeente moet om. Helaas is het nog niet zover.

Ingeklemd tussen de bebouwing van Scheveningen en Kijkduin liggen de Haagse Westduinen, ruim 200 hectare natuurgebied. Het eigendom van de Westduinen is begin dit jaar overgegaan van de Dienst der Domeinen naar het Staatsbosbeheer. Deze rijksdienst is echter in vakjargon slechts 'blote eigenaar', want Domeinen heeft het gebied vlak voor de eigendomsoverdracht opnieuw in erfpacht gegeven aan de gemeente Den Haag. De gemeentelijke Dienst Groenvoorzieningen en Milieu-educatie (D.G.M.) voert het beheer, nadat

de Haagse Plantsoenendienst daarin enkele jaren geleden was opgegaan. De zeereep wordt beheerd door het Hoogheemraadschap van Delfland.

Het landschap

De Westduinen vormen één van de restanten van de reeks jonge duinformaties, gevormd tussen de 12e en 17e eeuw, die nog net gespaard zijn gebleven van de groeiende Haags-Scheveningse agglomeratie. Het landschapsbeeld is echter wel in toenemende mate bepaald door de omringende bebouwing.

Toch is de geomorfologie van de Westduinen tot ca. 1900 ongestoord gebleven. Het gebied kenmerkte zich door loopduin- en paraboolformaties, valleien en duinruggen tot 20 m +NAP.

Toen rond 1900 de eerste Scheveningse haven werd uitgegraven, werden met het vrijkomende zand een aantal duinvalleien opgevuld. Daarmee begon ook de geomorfologische aftakeling van het gebied.

Plantsoenendienst

Reeds in de 20-er jaren nam de recreatiedruk in de Westduinen onrustbarende vormen aan. De Plantsoenendienst maakte zich zorgen over de schade aan het duinlandschap en slaagde erin het beheer van de domeingronden te verwerven door een in 1925 afgesloten erfpacht-overeenkomst.

Reeds in 1927 besloot het Haagse gemeentebestuur van de Westduinen een duinpark te maken (vandaar de veel



Gezicht op Scheveningen vanuit de Westduinen (foto: K. Wijgh).



Speelweide in het noordelijk gedeelte van het Westduinpark (Duivelandse straat)(foto: K. Wijh).

gebruikte naam Westduinpark). Er werden paden aangelegd, verstuivingen vastgelegd, een vijver gegraven en 150.000 kubieke meter huisvuil in het duin verwerkt. Voorts zijn duizenden uitheemse heesters geplant, waaronder rimpelrozen, olijfwilgen, tamarisken, sneeuwbesen, esdoorns, populieren en dennen. Een aanzienlijk deel van de Westduinen is thans bedekt met uitheems struweel en ook de stort van plantsoenafval en zwarte aarde heeft hier en daar tot weinig natuurlijke begroeiingen geleid. Het parkachtige karakter is nog versterkt door de grote hoeveelheid paden en afrasteringen. Niettemin is ook de 'wilde' recreatieschade groot door een gebrek aan toezicht.

Natuurwaarden

Ondanks de hoge rekreatiedruk en het gevoerde beheer is het gebied nog van groot belang voor een aantal karakteristieke duinvegetaties en broedvogels. Er zijn op tal van plaatsen nog soortenrijke noordhellingen en duingraslanden en vooral in het westen vinden we nog natuurlijke duinstruwelen. Bijna 60 vogelsoorten komen er jaarlijks tot broeden, waaronder Spotvogel, Bosuil, Barmsijs,

Goudvink, Braamsluiper en Gekraagde Roodstaart. De broeddichtheden van Roodborsttapuit, Nachtegaal, Grasmus en Sprinkhaanrietzanger zijn hoger dan in diverse andere Zuidhollandse duingebieden.

Verder heeft prof.dr. E. van der Maarel erop gewezen, dat het gebied zowel aan de zee- als landzijde van grote betekenis is. De hier voorkomende 'gekerfde zee-reep' vinden we nog slechts op enkele plaatsen in Europa. De binnenduinrand bij de Bosjes van Poot en de Duinlaan is volgens prof. van der Maarel een unieke ontmoeting van het oude en jonge duinlandschap, welke elders in Noord- en Zuid-Holland vrijwel verdwenen is.

Gemeentelijk beleid

Zowel in het rijksbeleid als in het provinciale streekplan hebben de Westduinen al vele jaren de hoofdfunctie natuur, terwijl ook het bestemmingsplan een conserverend karakter heeft. Voor het Haagse gemeentebestuur is dit alles echter geen beletsel geweest om onophoudelijk te werken aan bouwplannen: Vossendel, Duinlaan, Kwartellaan, Plan-Bofill, enz. Het plan-Vossendel is deels gesitueerd op een vegetatiekundig bijzonder belangrijk terreingedeelte. Het plan-Duinlaan betekent een aantasting van de door prof. van der Maarel geprezen binnenduinrandzone. Daarnaast verschijnen er met de regelmaat van de klok



Het huidige Westduinpark (kaartje: D.G.M.-Den Haag).

plannen voor een 4e Scheveningse haven (met industrieterreinen en toevoerwegen) en broeden projektontwikkelaars op het verder ontwikkelen van Kijkduin. De natuurbescherming zal zich met hand en tand blijven verzetten tegen dergelijke plannen. Recentelijk werd bekend, dat de provincie Zuid-Holland de bezwaren tegen het plan-Vossendel heeft overgenomen (zie elders in dit nummer).

Als doekje voor het bloeden heeft de gemeente in 1987 besloten, dat er een beheersplan moest komen voor de Westduinen, overigens een lofwaardig besluit. In het kader daarvan heeft de D.G.M. het eerdergenoemde symposium georganiseerd.

Symposium

Tijdens dit symposium zijn vele beharzenswaardige dingen gezegd. Haags wethouder voor o.m. Rekreatie (kennelijk valt natuur daaronder) Jack Verduyn Lunel opende de dag met een filosofisch getint verhaal, waarin hij wees op de waarde van een natuurgebied in de stad en op de noodzaak tot behoud ervan ten behoeve van mens en natuur.

D.G.M.-beheerder J.J. Feijen gaf een uitstekend overzicht van geschiedenis en beheersproblematiek, waarna prof. van der Maarel de natuurwaarden behandelde. Hij stelde dat er een duidelijke keuze moet worden gemaakt: of voor een grootstedelijke mondainebadplaats waarin van de Westduinen hoogstens een aardig plantsoen zal overblijven; of voor een natuurpark met het volle accent op natuurontwikkeling en daarnaast rekreatie en educatie.

Dr. J. de Flines van Delfland ging wel erg ver. Hij stelde dat de gehele Westduinen de primaire zeeweringsfunctie hebben en dat een natuurlijk proces als zandverstuiving in het algemeen niet toelaatbaar is. Het is te hopen, dat de soep wat minder heet kan worden gegeten als de heer De Flines hem opdiende.

Provinciaal ambtenaar ir. G.J. de Vink, hotelbaas G. Sniijders en Staatsbosbeheer-topman ir. J.B.M. de Vrieze behandelde alledrie het onderwerp rekreatie en natuurbeleving. Als we hen mogen geloven, kan er met een uitgekiend beheer iets heel moois worden gemaakt, waarvan zowel mens als natuur profiteren.

Landschapsarchitect ir. Wouter Reh zette alle plannen en uitgangspunten voor het gebied op een rij en sprak, binnen zijn visie op het urbane landschap, zijn voorkeur uit voor de natuurvariant van prof. van der Maarel. Hij wees er terloops op, dat het bouwplan-Vossendel voor de helft in één van de twee in vegetatiekundig opzicht meest waardevolle gebieden is gesitueerd. Je zou haast vergeten, dat Reh het bouwplan zelf heeft ontworpen.

Drs. S.H. Evenblij wees op de mogelijkheid van een eigen ontwikkeling van de Westduinen als duinlandschap binnen het 'urbane landschap' van Reh.



Het zuidelijke gedeelte van het Westduinpark met gezicht op Kijkduin (foto: K. Wijgh).

Twee sprekers op het symposium behandelde de mogelijkheid van een combinatie van natuurontwikkeling en educatief landschapspark. Zowel de bijdrage van de Stichting Duinbehoud (voorbereid door Eric Wanders en Albert Salman) als van dr. Frank van der Meulen (Universiteit van Amsterdam) gingen in die richting.

Visie 'Duinbehoud'

In haar bijdrage koos de Stichting Duinbehoud de ontwikkeling van het natuurlijke karakter van de Westduinen als hoofddoelstelling. De nabije ligging van de stad geeft haars inziens een extra dimensie aan het duinbehoud: de stadsbewoner kan dichtbij huis genieten van de natuur en juist door de korte afstand wordt onnodig milieubelastend recreatieverkeer voorkomen.

De keuze voor een natuurlijke ontwikkeling houdt in, dat bepaalde zaken onaanvaardbaar zijn, zoals bouwplannen en golflinks. Het houdt ook in, dat vuilstorten en zanddepots opgeruimd moeten worden in plaats van gecamoufleerd.

Door de specifieke ligging en het historisch gebruik gaat ook de Stichting Duinbehoud uit van een duidelijke relatie met de stad. Naast landschapsherstel door natuurlijke processen dient te worden nagestreefd, dat stadsbewoners en toeristen kennis kunnen nemen van duinen

als natuurlijk landschap. Hierbij is een belangrijke rol weggelegd voor de educatie.

Er is een rekreatieve herinrichting nodig, waarbij zeker stukken wandelpad moeten verdwijnen: niet de kwantiteit, maar de kwaliteit staat voorop. Daarnaast moet er een goed bezoekerscentrum komen.

Duinlandschapspark

Wat betreft de natuuraspekten wil de Stichting Duinbehoud o.m. de volgende processen tot ontwikkeling laten komen (en zichtbaar maken): zandverstuiving, uitstuiving van valleien, grondwaterfluctuaties en vegetatiesuccessie (bijv. bosvorming), waarbij niet het soortsnivo, maar het landschap centraal staat.

Frank van der Meulen heeft in zijn bijdrage een verdere ecologische uitwerking gegeven aan deze visie. Hij stelt dat een natuurlijk landschap het gevolg is van natuurlijke processen en dat daarop zowel in het beheer als in de natuur- en landschapsbeleving kan worden ingespeeld. In de Westduinen ziet Van der Meulen in dit verband naast de door de Stichting Duinbehoud genoemde processen mogelijkheden voor beheersmaatregelen als het uitgraven van valleien en het ontwikkelen van kwelmilieus aan de binnenduintrand.

Als voorbeelden van interessante educatieve aspecten noemt hij o.m.: erosieprocessen en de oriëntatie daarvan, de vegetatiegradient van zee naar de binnenduintrand, verschillen tussen noord- en zuidhellingen, vegetatiesuccessie, duingraslandbeheer en beweiding. Om dit alles mogelijk te maken pleit ook Van der Meulen voor het verwijderen van storsten en exoten en voor een grofmaziger en flexibeler padennet.

Beheersplan

Het symposium heeft duidelijk gemaakt, dat het beheer van de Westduinen grote mogelijkheden kan bieden voor mens en natuur. Den Haag kan een karakteristieke attractie ontwikkelen, waar ze als 'groene stad aan zee' mee voor de dag kan komen. Het oude beleid, dat uitgaat van de duinen als bouwrijpe grond, moet plaatsmaken voor een nieuw beleid, dat met grote voortvarendheid gestalte moet krijgen. Hoewel van deze voortvarendheid bij het opstellen van het nieuwe beheersplan helaas nog weinig te merken is geweest, rekent de Stichting Duinbehoud erop, dat er binnen afzienbare tijd een plan op tafel ligt, waarmee het gemeentebestuur zich zal revancheren voor het oude beleid.

Over het symposium 'Westduinpark: duin of park' is door de D.G.M. een verslag uitgebracht, waarvan nog een beperkt aantal exemplaren beschikbaar is. U kunt dit verslag bestellen bij de D.G.M., Afd. Voorlichting, Postbus 16240, 2500 BE 'sGravenhage.

Drs. A.H.P.M. Salman is secretaris van de Stichting Duinbehoud.